

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA'LIM,
FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

**MIRZO ULUG'BEK NOMIDAGI
O'ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETI**

“TASDIQLAYMAN”

**Mirzo Ulug'bek nomidagi
O'zbekiston Milliy universiteti rektori
I.Madjidov**

2024 yil “ ”

BOSHQARUV SOTSIAL PSIXOLOGIYASI

FANNING O'QUV DASTURI

Bilim sohasi:	300000	– Ijtimoiy fanlar, jurnalistika va axborot
Ta'lim sohasi:	310000	– Ijtimoiy va xulq-atvorga mansub fanlar
Mutaxassislik:	70310301	– Psixologiya

Toshkent – 2024

Fan/modul kodi MBS1206		O'quv yili 2024-2025	Semestr 2	ECTS - Kreditlar 5	
Fan/modul turi Majburiy		Ta'lim tili O'zbek/rus		Haftadagi dars soatlari 4	
1.	Fanning nomi	Auditoriya mashg'ulotlari (soat)	Mustaqil ta'lim (soat)	Jami yuklama (soat)	
	Boshqaruv sotsial psixologiyasi	54	126	180	
2.	<p style="text-align: center;">I. Fanning mazmuni</p> <p>Fanni o'qitishdan maqsad – turli xil ijtimoiy tuzilmalardagi odamlar o'rtasidagi o'zaro munosabatlar muammolarini, o'z faoliyatini va boshqa odamlar, guruhlar, jamoalar faoliyatini boshqarish shakllarini, ijtimoiy-psixologik ta'sir shakllarini, odamlarga ta'sirini, ularning motivatsiyasini, fikrlarini, hissiyotlar, kayfiyat, xatti-harakatlarini, psixologik xususiyatlarini, samarali boshqaruv qarorini qabul qilish xususiyatlarini o'rgatish hamda nazariy bilim va amaliy ko'nikmalar haqida umumiy tushunchalarni shakllantirishdan iborat.</p> <p>Fanning vazifalari – fanning asosiy tushunchalari bilan tanishtirish; metodologik asoslarini shakllantirish; zamonaviy ilmiy psixologik bilimlar sohasi sifatida integrativ tabiati haqida keng va chuqur g'oyalarni shakllantirish; boshqaruvning psixologik mexanizmlari bilan tanishtirish; turli xil psixologik vaziyatlar bilan bog'liq bo'lgan psixologik masalalar bilan ishlashda professional kompetentlik shakllantirish va rivojlantirish.</p> <p style="text-align: center;">II. Asosiy nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari)</p> <p style="text-align: center;">II.I. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi:</p> <p>1-mavzu. Boshqaruv sotsial psixologiyasining nazariy asoslari</p> <p>Boshqaruv sotsial fenomen sifatida. Boshqaruv sotsial psixologiyasi fanining predmeti. Boshqaruv sotsial psixologiyasining fanlar tizimida tutgan o'рни. Psixologiya va menejment integratsiyasining hozirgi zamon tendentsiyalari. Boshqaruv sotsial psixologiyasining asosiy tushunchalari. Boshqaruv psixologiyasi sub'yekti boshqaruv faolligi manbai sifatida. Boshqaruv psixologiyasining ob'ekti boshqaruv ta'siri yo'naltirilgan ob'ektiv voqelikning bir qismi sifatida.</p> <p>Boshqaruv sotsial psixologiyasi: tarixiy jihat. Uning rivojlanish bosqichlari. Boshqaruvni turli nuqtai nazardan ko'rib chiqqan boshqaruvdagi asosiy maktablar nuqtai nazaridan yondashuv. F.Teylor, M.Veber, A.Fayol konsepsialari. Ilmiy boshqaruv maktabi. Klassik boshqaruv maktabi. Inson munosabatlari va xulq-atvor fanlari maktabi. Boshqaruv ilm-fan maktabi. Boshqaruv maktabi yoki miqdoriy yondashuv.</p>				

Asosiy boshqaruv madaniyati: o'ziga xos xususiyatlar. Boshqaruv mazmunining rivojlanish tendensiyalari. Boshqaruv psixologiyasi tushunchasi. Psixologik-boshqaruv darajalari masalalari.

2-mavzu. Rahbar shaxsi. Boshqaruvning individual uslubi

Rahbarlik va liderlik – ijtimoiy fenomen sifatida. Rahbarlik va liderlik tushunchalarini qiyosiy tahlil qilish. Rahbarlik guruhdagi munosabatlar ijtimoiy tavsifi sifatida. Guruhda rasmiy va norasmiy liderlik.

Boshqaruvning individual uslubi. Rahbar shaxsiga qo'yiladigan talablar. Rahbarlarning boshqaruv vazifalari. K.Levin va R. Laykertning xulq-atvor yondashuvini amalga oshirish yo'llari haqidagi fikrlari. Boshqaruv uslubini aniqlash uchun R. Bleyk va D. Moutonning "boshqaruv tarmog'i". Liderlik va rahbarlik masalasiga vaziyatli yondashuv. F.Fidlning rahbarlik vaziyatli modeli. Boshqaruv uslublariga adaptiv yondashuv. Boshqaruvning partisipativ (ishtirok etuvchi) uslubi. Boshqaruv uslublarining samaradorligi.

Rahbarning kasbiy muhim sifatleri. Boshqaruv qarorlarini tayyorlash va qabul qilish. Ratsional qarorning asosiy belgilari. Boshqaruv qarorlarini qabul qilishda shaxsiy omillar. Qaror qabul qilishda rahbarning xatolari.

3-mavzu. Xodim shaxsi boshqaruv ob'yekti sifatida

Shaxs – boshqaruv ob'ekti sifatida. Shaxs va uning tuzilishi. Shaxsni o'rganishning psixologik maktablari: Z.Freyd, A.Adler, K. G. Yung, E. Fromm, K. Xorni, E.Erikson, G. Olport, R. Kettell, G. Ayzenk, Dj. Uotson, B.F. Skinner, A. Bandura, D. Rotter, D. Kelli, K. Rodjers, S.L. Rubinshteyn, L.S. Vigotskiy, B.F. Lomov. Sotsializatsiya asosida shaxs rivojlanishi. "Men-konsepsiya" i shaxsning o'zini o'zi baholashi. Shaxs yo'nalganligi va uning qobiliyatlari.

Ijtimoiy rol talablari va xodim shaxsining o'zaro ta'siri. Sotsial psixologiyada va boshqaruv nuqtai nazaridan rol tushunchasi. Rolning individual uslubi. Xodimning shaxsiy salohiyati tushunchasi.

Motivatsiya shaxs boshqaruvining omili sifatida. Motivatsiya nazariyalarining tasnifi. Mehnat motivatsiyasining shakllanishi.

4-mavzu. Rahbar faoliyatida boshqaruv muloqoti

Muloqot ijtimoiy fenomen sifatida. Boshqaruv muloqotining xususiyatlari. Boshqaruv muloqotida shaxslararo idrok muammolari. Muloqotning perseptiv tomoni mohiyati. Birinchi taassurot shakllanishining qonuniyatlari. O'zaro idrok mexanizmlari. Inson ichki dunyosi va uning tashqi namoyon bo'lishi.

Rahbarning xodimlar bilan muloqoti o'zaro axborot almashish sifatida. Muloqotning kommunikativ tomoni. Muloqotdagi asosiy kommunikativ to'siqlar: "avtoritet", "qochish" va "tushunmaslik".

Boshqaruv muloqotida samarali o'zaro ta'sir shartlari. O'zaro

ta'sirning psixologik mohiyati. O'zaro ta'sir jarayonining komponentlari. Boshqaruv muloqotida o'ziga ishonch masalasi va uni shakllantirish yo'llari.

5-mavzu. Rahbar faoliyatida boshqaruv ta'siri psixologiyasi
Rahbar boshqaruv ta'sirining mohiyati. Ta'sir psixologiyasining nazariy asoslari. Guruhiy bosim fenomeni. "Jalb qilish texnikasi" fenomeni. Ishonchli ma'lumotlarning samaradorligi shartlari.
Boshqaruv ta'sirining asosiy usullari tavsifi. Psixologik ta'sir ob'ektlari tipologiyasi. Boshqaruv ta'sirining asosiy shakllari.

6-mavzu. Ijtimoiy guruhlarni boshqarish
Jamoalar va xodimlarni boshqarishning psixologik asoslari. Sotsial tashkilot boshqaruv ob'ekti sifatida. Sotsial tashkilotning psixologik mohiyati. Sotsial tashkilot tuzilishi.

Tashkilotda guruhiiy dinamika mexanizmlari. Tashkilot katta guruh sifatida.

Guruhiiy hayot faoliyati fenomeni. Sotsial fasilitatsiya fenomeni. Tashkilotda ishbilarmon rollarni taqsimlash.

Tashkilotning sotsial-psixologik iqlimini boshqarish. Tashkilotdagi kommunikatsiya. Tashkilotdagi mish-mishlar va ularga qarshi choralar.

Sotsiometriya tashkilotdagi shaxslararo munosabatlarni tashxislashning asosiy metodi sifatida. Referentometriyaning xususiyatlari.

7-mavzu. Rahbar faoliyatida nizoli vaziyatlarni boshqarish psixologiyasi
Shaxslararo nizo – ijtimoiy fenomen sifatida. Nizo va uning tarkibiy komponentlari. Nizoli vaziyat, insident. Nizoning yuzaga kelishi va rivojlanish dinamikasi.

Shaxslararo nizoni keltirib chiqaruvchi sabablar. Nizoli vaziyatlarni boshqarish. Nizolarni boshqarish usullari (K.Tomas). Tashkilotda nizolarni boshqarish.

8-mavzu. Rahbar salomatligi. Stress va hayotiy inqirozlarni oldini olish va ularni bartaraf etish

Salomatlik - rahbarning samarali faoliyati omili sifatida. Jismoniy salomatlik. Psixik salomatlik. Ma'naviy salomatlik.

Stress haqida tushuncha. Rahbar faoliyatida stress. Emotsional holatni boshqarish. Stressni keltirib chiqaruvchi omillar (stressorlar). Xizmat faoliyatidagi stressorlar. Xizmat doirasidan tashqaridagi stressorlar. Stress profilaktikasi. Stressni faol ravishda bartaraf etish choralari. O'z-o'ziga yordam berish choralari.

Hayotiy inqirozlar va rahbar faoliyati. Inqirozni chuqurlashtiruvchi omillar. Kasbiy shakllanish inqirozi xususiyatlari.

9-mavzu. Tashkilotlar faoliyatini va personalni boshqarishning sotsial-

psixologik jihatlari

Tashkilot tizim sifatida. Tashkilot elemenlari. Personalni boshqarish tushunchasi. Personalni boshqarishning huquqiy jihatlari. Personalni boshqarishning sotsial-psixologik jihatlari. Personalni o'qitish. Kadrlar siyosatini amalga oshirishda psixologik bilimlar.

10-mavzu. Boshqaruv texnologiyalari

Shaxsiy motivatsiyalash uslublari. Majlislar o'tkazish texnologiyasi. Taym-menejment. Boshqaruvda nazoratni takomillashtirish. Insoniy munosabatlar boshqaruv omili sifatida. Jamoada yaxshi intizom mavjudligini aniqlash. Xotorn tadqiqotlari.

III. Seminar mashg'ulotlari bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar

Seminar mashg'ulotlar uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi:

1. Boshqaruv sotsial psixologiyasining nazariy asoslari
2. Rahbar shaxsi. Boshqaruvning individual uslubi
3. Xodim shaxsi boshqaruv ob'yekti sifatida
4. Rahbar faoliyatida boshqaruv muloqoti
5. Rahbar faoliyatida boshqaruv ta'siri psixologiyasi
6. Ijtimoiy guruhlarni boshqarish
7. Rahbar faoliyatida nizoli vaziyatlarni boshqarish psixologiyasi
8. Rahbar salomatligi. Stress va hayotiy inqirozlarni oldini olish va ularni bartaraf etish
9. Tashkilotlar faoliyatini va personalni boshqarishning sotsial-psixologik jihatlari
10. Boshqaruv texnologiyalari

Seminar mashg'ulotlar multimedia qurilmalari bilan jihozlangan auditoriyada bir akademik guruhga bir professor-o'qituvchi tomonidan o'tkazilishi zarur. Seminar mashg'ulotlarini o'tkazish rivojlantiruvchi va muammoli ta'lim tamoyillari asosida qurilishi lozim. Talabalar seminar mashg'ulotlariga tayyorlanishlari jarayonida tadqiqiy maqola va monografiyalardan hamda mustaqil ravishda tayyorlagan ko'rgazmali qurollaridan foydalanishlari shart. Seminar mashg'ulotlarni o'tkazish davomida o'qitish filmlari qo'llanilishi mumkin.

IV. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar

Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan mavzular:

1. Rahbarning kommunikativ kompetensiyasi muammolari.
2. Ishbilarmonlik muloqot etikasi va psixologiyasi.
3. Professiogramma ishlab chiqish metodikasi.
4. Jamoaning sotsial-psixologik iqlimi va uni optimallashtirish yo'llari.
5. Boshqaruv psixologiyasida motiv va motivatsiya tushunchasi.
6. Boshqaruv uslubiga gender farqlarning ta'siri.

	<p>7. Rahbar avtoritetining shakllanishi. 8. Inson psixologik tiplari va ularning ish faoliyatida namoyon bo'lishi (Mayers-Briggs). 9. Boshqaruv faoliyatida nizolar va ularni hal qilish uslublari. 10. Rahbarning ruhiy salomatligi.</p> <p>Ushbu o'quv fani bo'yicha mustaqil ta'lim olish darslik va o'quv qo'llanmalardagi tegishli mavzularni o'rganishni, ma'ruza mavzulari bo'yicha o'quv materiallarini o'zlashtirishni, fan bo'yicha maxsus (shu jumladan, ilmiy-tadqiqiy) adabiyotlarni o'rganishni, amaliy mashg'ulotlariga tayyorlanishni, amaliy mashg'ulotlari uchun ko'rgazmali materiallar tanlashni taqozo etadi. Bundan tashqari, tadqiqiy maqolalar va monografiyalarga annotatsiya yozish hamda ularni konspektlashtirish, strukturali-mantiqiy sxemalar tuzish, tanqidiy fikrlash qobiliyatini tekshirish va uni rivojlantirishga qaratilgan masalalar va amaliy mashqlarni tanlash tavsiya etiladi.</p>
3.	<p>V. Fan o'qitilishining natijalari (shakllanadigan kompetensiyalar)</p> <p>Fanni o'zlashtirish natijasida talaba:</p> <ul style="list-style-type: none"> - boshqaruv sotsial psixologiasining asosiy tushunchalari; boshqaruv sotsial psixologiasining shakllanishi va rivojlanishi; tashkiliy madaniyatning ahamiyati; tashkilotdagi ishbilarmonlik o'zaro ta'sir etikasining asosiy yo'nalishlari <i>haqida tasavvurga ega bo'lishi;</i> - asosiy sotsial-psixologik tushunchalar bilan ishlashni, tashkilotdagi sotsial-psixologik jarayonlar va hodisalarni tushuntirishni; boshqaruv sotsial psixologiyasi bo'yicha tadqiqotlarni rejalashtirishni va o'tkazishni <i>bilishi va ulardan foydalana olishi;</i> <p>tashkilot sotsial-psixologik iqlimiga ta'sir ko'rsatuvchi rahbarlik uslublarini farqlash; shaxsning individual psixologik (tipologik) xususiyatlarini hisobga olgan holda guruhda muloqot qilish; jamoada shaxslararo munosabatlar va boshqaruv tashkilotlarini tahlil qilish; personalni baholash <i>ko'nikmalariga ega bo'lishi kerak.</i></p>
4.	<p>VI. Ta'lim texnologiyalari va metodlari:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ma'ruzalar - seminar mashg'ulotlar (keys-stadi, mantiqiy fikrlash, tezkor savol-javoblar, guruhlarda ishlash, taqdimotlarni qilish, jamoa bo'lib ishlash va himoya qilish uchun loyihalar).
5.	<p>VII. Kreditlarni olish uchun talablar:</p> <p>Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'la o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish va joriy, oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo'yicha yozma ishni topshirish.</p>
6.	<p>Asosiy adabiyotlar</p> <p>1. Урбанович А.А. Психология управления: Учебное пособие, - Мн.:</p>

Харвест, 2023. – 330с.

2. Базаров Т.Ю. Психология управления персоналом: учебник для вузов. 2-е изд., Москва: Юрайт, 2024. – 386с.

Qo'shimcha adabiyotlar

3. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston strategiyasi.-Toshkent. "O'zbekiston" nashriyoti, 2021. - 464 б.
4. Базаров Т.Ю. Управление персоналом. М., 2002.
5. Галкина Т.П. Социология управления: От группы к команде. М.,2003.
6. Зуб А.Т. Психология управления: учебник и практикум для академического бакалавриата / А.Т. Зуб. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. :Издательство Юрайт, 2015. – 372 с.
7. Иванова В.С. Психология управления: Учебное пособие. Томск: ТПУ, 2011.
8. Каримова В., Хайитов О., Джалолова С. Бошқарув психологияси. Т.: "Fan va texnologiya" нашриёти, 2008. – 208б.
9. Махмудов И. Бошқарув психологияси. – Тошкент, 2015. – 170б
10. Метлякова Л.А. Конфликтология. Перм, 2016. – 208с.
11. Мескон М.Х., Альберт М., Хедоури Ф. Основы менеджмента. М.: Дело, 2000.
12. Трус, А.А. Психология управления: учеб. пособие /А.А.Трус. – Минск: Вышэйшая школа, 2014. – 317с.
13. Nayitov, O.E. Boshqaruv psixologiyasi: Darslik / O.E. Nayitov; Mas'ul muharrir D.N. Arzikulov; O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi. – Chirciq: O'zDJTSU, 2020. – 250 b
14. Шишлова Е.Э. Развитие организации. Социально-психологический аспект: учеб.пособие. – М.: проспект, 2010. – 224 с.
15. Шуванов В.И. Социальная психология управления. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2015. – 463 с.

Axborot manbalari

16. База данных по психологии Американской психологической ассоциации PsycINFO [Электронный ресурс]: URL: <https://www.apa.org/pubs/databases/psycinfo/index.aspx>
17. Портал психологических изданий [Электронный ресурс]: психологический портал. URL: <http://psyjournals.ru>
18. Психологические исследования. Научный электронный журнал. [Электронный ресурс]. URL: <http://www.psystudy.ru/>
19. Психология. Журнал Высшей школы экономики. [Электронный ресурс]. URL: <https://psy-journal.hse.ru/>
20. Вестник Московского университета. Серия 14. Психология. [Электронный ресурс]. URL: <https://msupsyj.ru>

7. O'quv dasturi Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zbekiston Milliy Universiteti Kengashining 2024 yil ___-avgustdagi ___-sonli bayonnomasi bilan tasdiqlangan.

<p>8. Fan/modul uchun ma'sular: D.G.Muxamedova – O'zMU professori, psixologiya fanlari doktori (DSc) N.G.Odillova – O'zMU dotsenti, psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)</p>	<p>9. Taqrizchilar: Atabayeva N.B. – Toshkent Davlat pedagogika universiteti professori, psixologiya fanlari doktori (DSc) Ilxamova D.I. – O'zbekiston Milliy Universiteti prof.v.b., psixologiya fanlari doktori (DSc)</p>
--	---